

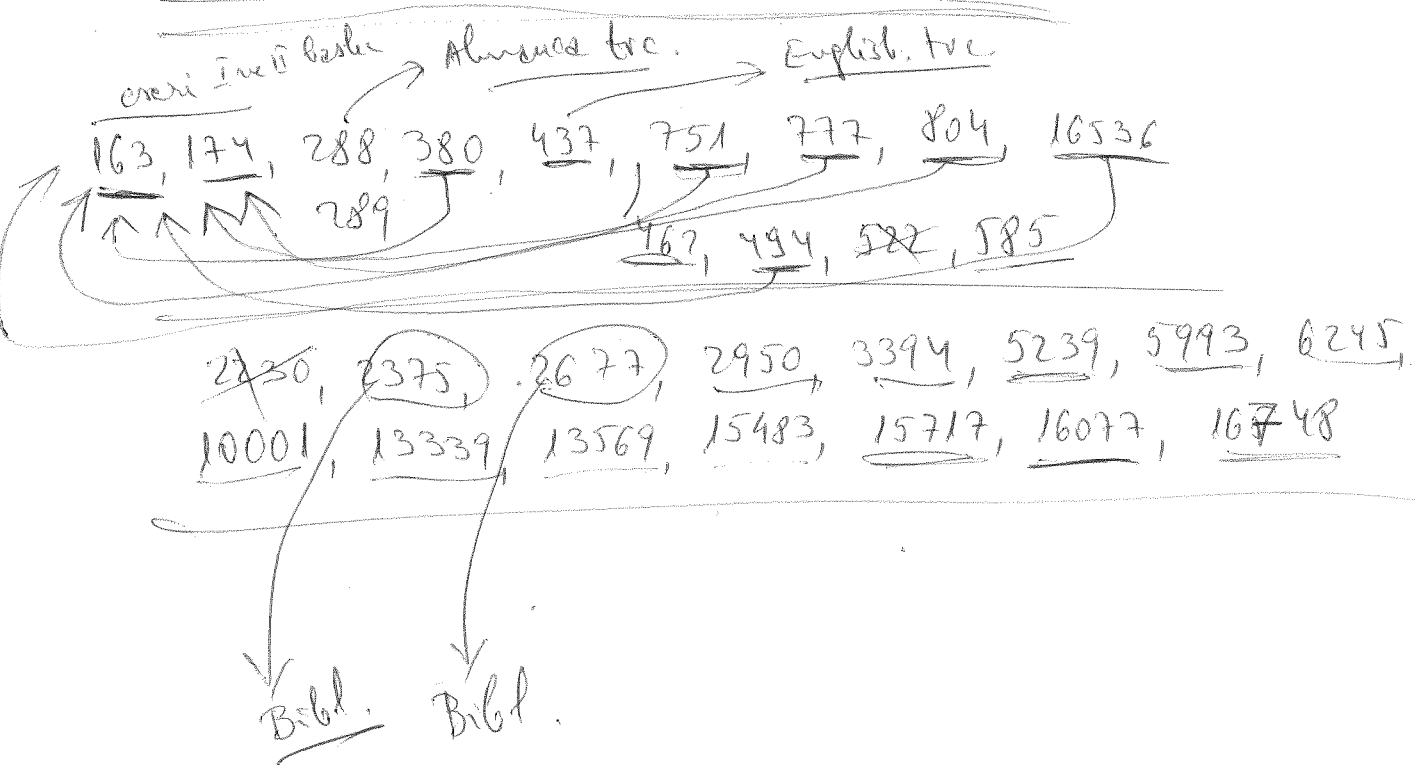
BIBL.

- 1 - M. Šabanović, 690-694;
- 2 - F. Nametak, Preplod, 197-198
- 3 - M. Handžić, Kupiževci Red BiH, 39-40.
- 4 - Škofčević Bašagić, Znameniti Hrvati, s. 409;
- 5 - — — — — —, Bašufci i Hrvataci, s. 198-199;
- 6 - EI², III, 171
- 7 - A. Popović, TR.

Novili Ömer Efendi

Kod: 150129

Kelime: ~~300~~ 1000

mesini istese idi, bu 'Omar olurdu"— dediğini nakledeken (bk. al-Muhibb al-Tabarî, *Manâ-ğib al-aşara*, I, 199), ihtimâl bunu ifâde etmek istemiştir. Böyle bir durumun ancak 'Omar'ın hayran bırakacak kadar çok olan itibârı sayesinde mümkün olduğu kolayca anlaşılır. Filhakîka peygamberlik kudretinin intikali nazariyesi onunla nihâyete erdi; bu nazariye ancak şî'a tarafından yeniden ele alınacaktır.

An'ane 'Omar'ı bize, sevilen bir insandan ziyâde, kendisinden korkulan bir insan olarak göstermektedir. Bu duygunun gerçek olması gerekir; fakat iğâret etmek lâzımdır ki, 'Omar telkin ettiği saygı duygusunu yalnız ahlâkî yükseklğine borçludur; çünkü elinde bulunan maddî kuvvet büyük değil idi. Muhâlefet ('Alî'nin ilk muhâlefetine, eski sahâbenin ekserisinin muhâlefeti inzıam etmiştir) halk gösterişleri şeklinde meydana çıkmaya cesâret edemedi. 'Omar'ın itimat ettiği kimse, ihtimâl *in pectore* selefi, „üçlüğün“ üçüncü âzası olan Abû 'Ubayda idi. Bu zât, hicrî 18 yılındaki büyük vebâ salgınında ölüncü, 'Omar hilâfete kimin geçeceği meselesini düşünmemiş görünmektedir. Esâsen 26 zilhicce 23 (3 teşrin II, 644)'te Basra vâlisî al-Muğîra b. Şu'ba'nın hristiyan kölesi Abû Lu'lu'a tarafından kama ile vurulup-öldüğü zaman, kendisi en kuvvetli zamanında (an'anenin kabul ettiği tarihe göre, 53 yaşında) bulunuyordu. Kaynaklar bu katlin sebebi olarak, kölenin halîfeye hiç bir netice almadan şikâyet ettiği verginin fevkalâde çokluğunu göstermektedir. Caetani'ye göre, katil, halîfenin istibadından usanmış olan sahâbenin te'sirinin şursuz bir âleti olmuş olmalıdır. Halîfenin oğullarından birinin, Şifin muhârebesinde (37 h.) ölmüş olan sert 'Ubayd Allâh'ın bu şüpheli beslediği muhakkaktır; fakat bunun bir esâsı olduğuna inanmayı icâp ettirecek bir şey yoktur (Caetani'nin iddiası üzerine, bu makale müellifinin itirazları için bk. *RSO*, 1912. IV, 1059 v. dd). Hükümdarların katillerine dâir yazılan tarihler, şahsî intikamdan ileri gelenlerin siyâsî sebeplerden olduğu kadar sık vukua geldiğini bize öğretmektedir. 'Omar daha ileri bir yaşa kadar yaşamış olsa idi, onun yerine kimin geçeceğini kararlaştıracağı farzedilebilirdi; onun açık görüşlü rûhu, şüphesiz, bu meseleyi tanzim etmek zarûretini hissedecek idi. Zaman ona kâfi gelmedi ve en eski altı sahâbeden müteşekkil seçim heyetinin (*şürâ*) kurulması — 'Osmân'ın seçilmesi bunlardan çıkmıştır — ölüm yatağında bunu tâyin eden bizzat 'Omar bile olsa (tarihî tenkidin bir kısmı kuvvetli deliller ile bunu inkâr etmektedir.), ancak bir çâre olabilirdi.

Cennet hazları içinde „iki sevdiğine“, Pey-

gamber ile Abû Bakr'e gidip kavuşan 'Omar, yapmış olduğu işi memnûniyetle seyredebilirdi. O gerçek bir şekilde, daha önce söylendiği gibi, islâmîyetin ikinci kurucusu, Peygamberin dinî vahy ile yükselttiği binâyı ictimâî ve siyâsî çerçevesini veren kimse oldu. Fakat islâmîyetin muazzam ve sür'atlı genişlemesinin çıkardığı büyük meselelerin onun şahsında kat'î hâl tarzını bulmadığını ilâve etmek lâzımdır. Bilhassa ilk müslüman olanlar ile ilk yardımcıları, *anşâr* ve Mekke aristokrat zümresinden yeni gelenler arasındaki münâsebetler ve imparatorluğun sonsuz toprakları üzerinde dağılmış olan arap kuvvetlerinin merkezî iktidara tâbilîği meselesi, henüz kuvve hâlinde de olsa, çok ciddî güçlükler ve tehlikeler arz ediyordu. Bunları karşılamak vazîfesi, onları yenmek için zarûrî olan vasıflara sâhip olmayan halefî 'Osmân'a düştü.

Sünnet ehli-an'anesi 'Omar'e yalnız büyük bir halife olarak değil aynı zamanda islâmîyetteki dinî faziletlerin en çok dikkate değer bir örneği olarak hurmet gösteriyorsa da (mezîyetlerinin bir cedveli için bk. al-Muhibb al-Tabarî, *al-Riyâz al-nâzira fî manâğib al-aşara*, Kahire, 1327), şî'a 'Alî ile âilesinin iddialarını ilk olarak red ve bertaraf eden kimseye karşı aleyhinde olan hissini aslâ gizlememiştir (bk. Goldziher, *WZKM*, XV 321—334). *Sâfi* telakkîsi 'Omar'ın hayatındaki şiddetli zühdü çok mübâlega ile takdir ederse de, ona çok gevşek bir şekilde bağlanmaktadır; esâsen bu „temiz insan“ örneği, hakîkatte olduğu kadar, menkibevelî mefkûreleştirilmesinde de sûfiyâne düşüncelere çok az imkân verir.

Bibliyografiya: Tarihî mâlzemenin toplu bulundugu eser için bk. L. Caetani, *Annali dell'İslâm* (Milano, 1909—1912), III—IV; V. cild 'Omar'ın hilâfetinin tarihi bir terkiğini ve VI. cild ise, umûmî bir fihristi ihtivâ eder. Caetani tarafından ancak kısmen istifâde edilmiş olan hadîs mecmualarındaki mâlzeme için bk. A. J. Wensinck, *A Handbook of early Muhammadan Tradition* (Leiden, 1927), s. 234 v. dd., bk. mad. 'OMAR.

(G. LEVI DELLA VIDA.)

ÖMER. 'OMAR B. HUBAYRA [Bk. İBN HÜBEYRE.]

ÖMER EFENDİ. 'OMAR EFENDİ, Osmanlı müelliflerindedir. Hâl tercümesi hakkında çok az mâlûmat vardır. Bosna-Novi kazâsında doğmuştur. Aile adının Çavuşoğlu yahut Kadî-zâde olduğu rivâyet olunur. Hayatı hakkında bilinen mâlûmâtın ekserisi *Ahvâl-i gazavât der diyâr-ı Bosna* adlı kitabına istinâat etmektedir. Onun bu eserini ilk olarak İbrahim Müteferrika vaktiyle mevcûd

Omdurman by three former European prisoners. Slatin (as above). Father Joseph Ohrwalder (in F.R. Wingate, *Ten years' captivity in the Mahdi's camp*, London 1892), and Charles Neufeld, *A prisoner of the Khalefa*, London 1899, have found a wide readership. It should be borne in mind that the first two were produced under the auspices of Wingate as Director of (Egyptian) Military Intelligence, while the third is an apologia by an adventurer, whose exploits aroused European disapproval. Sudanese accounts are provided by S.M. Nur (ed.), *A critical edition of the memoirs of Yūsuf Miškāzī*, unpubl. Ph.D. thesis, London 1962; Bābikr Badrī, *Ta'rikh hayātī*, ?Khartoum 1959, tr. Y. Bedri and G. Scott, *The memoirs of Babikr Bedri*, i, London 1969.

During the Anglo-Egyptian Condominium (1899-1955), with the restoration of Khartoum as the capital, Omdurman lost its unique status, but acquired a new significance as the centre of Sudanese politics and culture. For example, in consequence of the settlement there of migrants from all parts of the country, the speech of Omdurman became the standard Sudanese colloquial Arabic (cf. J.S. Trimmingham, *Sudan colloquial Arabic*, London 1946, Preface; V.A. Yagi, *Contes d'Omdurman*, Antibes 1981). An Islamic religious college, *al-Mac'had al-'ilmī*, was established with government assistance in 1912, and developed after independence into the Islamic University of Omdurman. The Graduates' General Congress, founded in 1938 but the successor to an older grouping, with its headquarters in Omdurman, became the leading nationalist organisation and the seedbed of future political developments.

Bibliography: In addition to works cited in the text, there are frequent references to Omdurman in standard works on the Mahdiyya and Condominium; e.g. P.M. Holt, *The Mahdist state in the Sudan 1881-1898*, Oxford 1970; M.W. Daly, *Empire on the Nile*, Cambridge 1986; idem, *Imperial Sudan*, Cambridge 1991. (P.M. Holt)

'ÖMER 'ASHĪK famous Ottoman Turkish saz poet of the 11th/17th century, d. 1119/1707.

Apart from one or two sources, information on him seems mainly from what he says in his own *diwān*. Basing themselves on such statements, some scholars (Bursalı Mehmed Tāhīr, Fuad Köprülü and Cahit Öztelli) have regarded him as coming from Gözleve (Gezlevi) in Konya province, whilst others (S. Nüzhet Ergun and, especially, Şükrü Elçin) place his home at Gözleve in the Crimea. Information in the *Menākīb-nāme* of Kečkudāzāde 'Arif (94), in a poem discovered by Üsküdarlı Tal'at (Ergun, 6), in the *Međimū'a-yi tewārīth* and in Şükrü Elçin's work, all strengthen the hypothesis that he came from the Crimea but settled in Aydın. After what was believed to have been a long life, he died in 1119/1707, according to Üsküdarlı Hasīb's line *ale 'aḥik 'Ömerān ḡilveḡhi 'abdi ḡetli* ("may 'Ömer's promenade be the exalted heaven!").

From his poems, 'Ömer is known to have had a certain level of education, including a knowledge of Persian and Arabic. He gives his personal name as 'Ömer and his pen-name as 'Adlī, although he most frequently used 'Ömer, 'Ashīk 'Ömer, the pen-name Derwish Nihānī, and rarely, 'Adlī. It is very probable that he was an adherent of the Mewlewī order [see MAWLAWIYYA]. In addition to the saz, he played other stringed instruments like the *teñbūr* and is known to have been a *kāfī*, i.e. one who knew the Kur'ān by heart. In his *Shā'ir-nāme* he speaks of one Sherīfī, possibly his teacher, of whom he counted himself a follower. Whilst a Sherīfī, allegedly from the Crimea,

appears in several of the *teñbhires* of Ottoman poets, such as those of Riḡā, Sālim and Şafāyī, this is not the same person as the Sherīfī named by 'Ömer. He is also known from his poems to have been a Janissary and to have travelled widely in the course of participation in warfare (Varna, Sakız, Bursa, Sinop, Istanbul, Edirne, etc.).

The oldest manuscript copy of his *Diwān* is the 517-page one, formerly in the Yahyā Efendi Dergāhī, now housed in the Süleymaniye Library (Hacı Mahmud 5097), copied in 1141/1728-9. Another important copy is Mevlana Museum, Konya 99, compiled 50 years later by Hüseyin Aywansarāyī in 1191/1782. There is also a lithograph edition from 1306/1888. Since he was widely read, his poems figure in almost every *ḡjōnk* or manuscript collection of folk poetry. The verse forms of both *diwān* and folk literatures, such as the *destān*, *koshma*, *ghazel*, *murabba'*, *takhmīs*, *müseddes* and *semā'i*, are encountered in his *diwān*; the examples of the folk literature ones are the more successful of the two. Among his well-known poems is the *Shā'ir-nāme*, consisting of 34 quatrains giving the names of the important poets, the *Istanbul destān* describing various places in the capital, and the Bursa and Pire *destāns*. Influenced by such poets as Nesīmī, Fuḡlūlī, Ahmed Paṣha and Khaṣāyī, 'Ömer in turn had an impact on poets who were his contemporaries as well as on those following him. Although post-*Tanzīmāt* poets like Diyā Paṣha and Mu'āllim Nāḡjī disparaged him, they themselves could not deny having been influenced by him in their formative years. Many of his poems have been set to music; the miniaturist Lewnī made a miniature of him. Sünbül-zāde Webbī, Müstakim-zāde and Üsküdarlı Mewlewī Hasīb mention him, and 'Izzet Mollā wrote a poem in emulation of one of his hemistichs employing the same metre and rhyme scheme (*taḡmīn*).

Bibliography: Emin Ef., *Menākīb-i Kečkudāzāde al-Hāḡjī Mehmed 'Arif Ef. Haḡretleri*, Istanbul 1305/1888, 94; Bursalı Mehmed Tāhīr, 'OM, ii, 312; M. Fu'ād Köprülü, 'Ashīk 'Ömer 'arīd ba'ḡi nollar, in *Hayāt Međimū'a'sī*, no. 24 (12 May 1927), 2-3; idem, *Türk saz şairleri. II*, Ankara 1962, 253-69; Sa'deddin Nüzhet Ergun, *Aṣık 'Ömer hayātı ve şiirleri*, Istanbul n.d. [1936?]; Cahit Öztelli, in *Türk Ansiklopedisi*, xxvi, 1977, art. s.v., 257; Günay Kut-Turgut Kut, *Aywansarayı Hafız Hüseyin b. İsmail ve eserleri*, in *Istanbul Univ. Tarih Dergisi*, xxxiii (1980-1) [1982], 432-3; Şükrü Elçin, *Aṣık 'Ömer*, Ankara 1987; Saim Sakaoglu, *Türk saz şiiri*, in *Türk Dili Özel Sayısı III* (Halk Şiiri), no. 445-50 (Jan.-June 1989), 138-42; Abdülkadir Karahan, *Aṣık 'Ömer*, in *Türkiye Diyanet Vakfı İslām Ansiklopedisi*, iv, 1991, 1; Hüseyin Aywansarāyī, *Međimū'a-yi tewārīth*, ed. Fahri Ç. Derin-Vahid Çabuk, Istanbul 1985, 369. (GÜNAY KUT)

'ÖMER EFENDİ, an Ottoman historian, according to popular tradition originally called Elkazović or Čaušević, who belonged to Bosna-Novī (Bosanski-Novī). Of his career we only know that he was acting as *kādī* in his native town when fierce fighting broke out on Bosnian soil between the Imperial troops and those of Hekim-Oghlu 'Ali Paṣha (1150/1737). 'Ömer Efendi at this time wrote a vivid account of the happenings in Bosnia from the beginning of Muḡarram 1149/May 1736 to the end of Djumādā I 1152/end of March 1739; written in a smooth, easy style, this work is of considerable importance for social history. It seems to have been called *Ghazauāt-i Hekim-Oghlu 'Ali Paṣha*, but is usually quoted as *Ghazauāt-i diyār-i Bosna*, and sometimes as *Ghazauāt-nāme-yi Bānalūka* (i.e. Banjaluka in Bosnia).

KASIM
150129
-Ömer Efendi
Novili

Ömer Efendi

Little is known of the biography of "the historian" Ömer Efendi, a native of the small town of Bosnaski Novi, situated on the extreme limit of western Bosnia, that is to say, on the frontier of the Croate Krayina. All that one can say on the subject is that he lived in 17th-18th century, performed the function of *qāḍī* in his native town as well as in another large village of the region, named Sanski Most, and that according to popular tradition his family name would have been Elkazovic or Chaushevic. At the time of the Ottoman-Hungarian wars in the first half of the 18th century, he described the events that had taken place in Bosnia from the beginning of Muḥarram 1149/May 1736 to the end of Jumādā I, 1152/end of March 1739 (notably the resounding defeat inflicted by the Ottoman armies commanded by Hekīm-oghlu 'Alī Pasha on the Imperial troops led by Prince Hildburghausen). The work is entitled *Ghazawāt-i Hekīm-oghlu 'Alī Pasha* (or *Ghazawāt-i Diyār-i Bosna*, or still *Ghazawāt-nāme-yi Bānālūqā*). One does not know either his subsequent career,³⁰ or the exact date of his death which took place at Bosanski Novi where he was buried.

The different manuscripts of his work available at the present have one singular particularity, namely, of being in fact, merely copies of the first edition of this book, published at Istanbul in 1154/1741 by the assiduity of another Muslim of Balkan origin (more precisely, Hungarian), the celebrated Ibrāhīm Mūteferriqā,³¹ founder of the first Turkish press. The latter completed the original text (which would have disappeared at that time?), and gave it the title of *Aḥwāl-i ghazawāt der diyār-i Bosna*; but according to other indications this first version had never existed, because Ömer Efendi would have furnished, in fact, to Ibrāhīm Mūteferriqā only a collection of information, notes and testimonies gathered from the principal protagonists and eye-witnesses of these events. Be that as it may, the work was published in Turkish many times (in Istanbul in 1154/1741, 1293/1876, 1295/1878 and 1977, and in Ankara, by the Ministry of Culture, in 1979) and translated into German and into English (by Joh. Nep. Bubsy, Wien: 1789, and by C. Fraser, London: 1830).³²

CONCLUSION

To conclude this brief panorama on the Muslim Balkan writers of the 16th-18th centuries, a subject that would merit, I believe, treatment at greater length on some other occasion, I shall stress, more particularly, two points. First of all one stands stupefied before the mastery over Turkish, Persian and Arabic of these different authors originating from the Balkans. Secondly, contrary to an opinion, naïve but quite widely circulated, it is not at all for their literary works, strictly speaking, that these authors draw our interest today, but rather for the diverse information to be gleaned here and there, across their writings, which allows us either to complete (on the plane of detail) different aspects of certain events, (even the biography of certain historical personages), or to have a truer image of the Balkan Ottoman world of this epoch.

Having said that, this long list of known authors must not deceive us as regards the real situation and must be largely tempered by two remarks of

ALEXANDRE POPOVIC

(Tr.) ASMA RASHID

THE MUSLIM CULTURE IN THE BALKANS

Islamic Studies, 36/2-3 (1418/1997) Islamabad, s. 177-190 (s. 184)

great importance. The first refers to a phenomenon we call today "the brain-drain", that is to say, the continual skimming by the great metropolises of the Ottoman world, of the young men from small or medium towns of the different Balkan provinces, leaving their homes to try their luck and attempt to mint their talents in the "mirage-cities" of the period, at Istanbul, Edirne and Cairo in the first place (in a somewhat more especial case at Makkah and Madīnah, next) or close to the powers of the moment. The second remark of still greater consequence, is that an immense majority of the Muslims of the Balkans and of European south-east of this period was illiterate* and hence could not have access to this scholarly culture. Not only that, a very large part of this population (i.e. most of the local converts) did not even know the principal language of communication used in the Empire (namely, the Ottoman Turkish, not to speak of Arabic and Persian languages in which this culture and this civilisation expressed itself). This double hiatus, enormous and insurmountable, ensured that the Muslim plebeian of the cities and for all the more reason, of the countryside (in addition to what was exuded to him in the course of the daily sermon from the top of the *minbar* in the mosques), had an "ersatz" of Muslim culture of its own, on which we have relatively little information, specially little sure information, for the three centuries that concern us here.

It is poetry which holds, as is the rule, the most important position in this popular literature, and in the first place, the epic poetry wherein one can discern several cycles, following different periods and regions, the oldest going back to the 15th century. This Muslim epic poetry of local populations converted to Islam includes all the characteristics of the epic poetry of the surrounding Christian populations but the religious and political vision it presents is, of course, entirely different. It contains also a very large number of Turkish, Arabic and Persian words. The epic poetry of the Turcophone populations, on the other hand, is characterised by particular forms of poetry such as the *dāstān*, or the *türkü*. In the dervish circles, the religious chants called *ilāhī*, chanted for the most part during reunions of *dhikr* (literally, "rememorisation", a form of collective prayer) in the *tekke*, because they incite the participants to exaltation. It must be added that the *ilāhī* are equally utilised with the intention of rousing religious or "nationalistic" emotion, in more or less profane circles during various popular ceremonies. Let us recall finally that Muslim mysticism presents itself, in fact, under two aspects: learned and popular, which do not necessarily exclude each other.

At the end of this rapid survey concerning Muslim culture in the Balkans of the 16th-18th centuries, let us recall an obvious fact which one often tries, however, to dissimulate, that is to say, it was for the populations of the region a difficult time to live, dominated by arbitrariness, insecurity (aggravated by continuous wars) and a great ignorance about the cultural facts of the

*This is, to say the least, equally applicable to the non-Muslims of the Balkans; in fact, of all parts of Europe. Ed.

Priredili:
Dr DŽEMAL ČEHAJIĆ
Mr AMIR LJUBOVIĆ

Recenzenti:
Mr AHMED ALIČIĆ
Dr MUHSIN RIZVIĆ

BOŠNJACI I HERCEGOVCI U ISLAMSKOJ KNJIŽEVNOSTI

PRILOG KULTURNOJ HISTORIJ
BOSNE I HERCEGOVINE

Türkiy İslam Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	14422
Tasnif No. :	891.82 BAŞ.B

A 211

"SVJETLOST", OOUR IZDAVAČKA DJELATNOST, SARAJEVO

Kako se vidi iz naslova raznih poglavlja, djelo je zasnovano naširoko. Na prvi mah čovjek misli u njemu naći nešto o povjesti Hećimogline vlade u Bosni, ali se prevari, kao što sam se i ja prevario. Tu nema ništa o onim znamenitim događajima u Bosni, koji su, kako veli, bili povod da napiše to djelo. Svestrano poznavanje Kur'ana i tradicije upada u oči; sa svima verzijama je iscrpljeno i lijepo poredano gradivo u svakom poglavlju.

Koga interesira primitivno ratovanje u vrijeme osvita islama, u tome djelu može naći dosta zanimive lektire u ajetu, hadisu, mudroj riječi i historijskoj priči.

Od njega mi je poznata još rasprava رسالة الذاكر في زيارة اهل المقابر (Knjiga pobožnoga o posjećivanju grobova); pisana je 1152 (1739).

Umro je kao muftija u Pruscu 1169 (1755) uživajući veliki ugled u narodu kao učen i pobožan alim.

Omer-ef. Novljanin

Navale Austrijanaca na Bosnu pod Hildburhausenom i drugim generalima prenule su Bošnjake i Hercegovce iz letargije, a suzbijanje tih navala pod Hećimogli Gazi Ali-pašom probudilo je u njima stari ponos. Krvavi bojevi na Krajini, pod Banjomlukom i u Posavini nijesu samo u narodnoj pjesmi opjevani, nego i u jednom dijelu zabilježeni.

Junaštvo naših djedova tom prigodom ovjekovječio je Omer-ef. Novljanin u djelu غزوات حكيم اوغلي على پاشا (Vojne Hećimogli Ali-paše), koje je dva puta tiskano pod imenom "تاريخ بوسنه" tj. "Povijest Bosne".

Iz njegova života poznato mi je da je bio za vrijeme spomenutih vojna kadija u Sanskom Mostu i da je kao nagradu za to djelo dobio "sitte kadiluk" (jedan od šest kadiluka).

S jezične i historijske strane "Vojne . . ." su djelo svoje vrsti u turskoj književnosti. Stil je lahak i gladak, a gradivo sačinjavaju vlastiti doživljaji, ili pripovijedanja vjerodostojnih očevidaca. Sve su zgode i nezgode prikazane kratko i jezgrovito, da čovjek, kad ga pomno pročita, može stvoriti sebi lijepu sliku onoga vremena i o kulturnom stanju Bosne i Hercegovine.

"Prvi put je štampano 1154 (1741), a izdao ga je neki Madžar Ibrahim-ef. Ako se ne varam, spada među prva štampana djela u Turskoj. Drugo je izdanje doživjelo 1293 (1876) u Carigradu i brzo raspačano, jer se već odavno ne može dobiti nego samo antikvarno.

Krasan rukopis nalazi se u biblioteci kod Careve džamije, koji je uvakufio Alipašin sin, da podsjeća Bošnjake na vezirvanje njegova oca.

Kad je umro Omer-efendija, nijesam mogao doznati.

Ahmed-ef. Mostarac

Pisac poznate zbirke decizija فتاوى احمدى , koja je u Bosni sve do okupacije uživala veliki glas i svima muftijama služila kao priručna knjiga. O njegovu životu nijesam mogao ništa doznati, nego samo da je umro 1190 (1776) i da je napisao još jedno djelo pod imenom انيس الواعظين (Priatelj propovjednika).

Njegov savremenik je Abdul-Vehhab el-Bosnevi, pisac مناسك الحج (Opis ceremonija u Meki za vrijeme hadža), koje se nalazi u biblioteci kod Careve džamije u Sarajevu. To je djelo pisano 1194 (1779) lijepom nesijom.

Mejli

Derviš Muhamed, rođen u Sarajevu 1125 (1713), član ugledne kuće, po zvanju zajim (lenski vitez). Godine 1182 (1768) sudjelovao u vojni na Crnu Goru i u spomen tome događaju spjevao kronogram, iz kojega su slijedeći stihovi:

استفانك استقى بوزلدى اول حمله دن هيج مقابل اوله مى شيرانه روباه خنى

اولدى تاب آور يك حمله اسلاميان عسكر منحوسى قاجدى كندى اولدى غننى

ميليا دربند اوستروغ فتحنه تاريخ دى كسدى عرق كافرسيف دعای آصنى

Sejfuddin-ef. Kemura veli da je pripadao derviškom redu kaderi i da je uzeo inabet od šejh Sekkaki Mehmed-efendije, kojega je po smrti naslijedio u Sekkaki kaderijskoj tekiji.

MEHMED HANDŽIĆ

KNJIŽEVNI RAD

BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH MUSLIMANA

PREŠTAMPANO IZ

GLASNIKA VRHOVNOG STARJEŠINSTVA ISLAMSKE VJERSKE ZAJEDNICE

ARW

Türkiy Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi İstanbul	
Kayıt No. :	12032
Tashif No. :	920 HAN. K.

1 9 3 3

DRŽAVNA ŠTAMPARIJA — SARAJEVO

Reisul-kuttab. Umro je kao penzioner u Carigradu u starosti od nekih osamdeset i pet godina 1054 (1644).

On je preveo po naredbi sultana Murata IV sa arapskog na turski jezik Karamaninu historiju svijeta zvanu »Ahbarud-duvel ve asarul-uvel«. Veli se da je napisao o historiji svijeta još jedno originalno djelo koje je nazvao »Bedaiul-vekai'« ili »Bedaiul-vukuat«. Neki drže da ga nije dovršio, jer ga je smrt pretekla. Muhamed Surejja u Sidžilli-Osmani zamjenjuje ova dva djela te veli da je preveo Bedaiul-vekai', a napisao kao originalno djelo Ahbarud-duvel. Moglo bi se uopće sumnjati da li su Prijevod Ahbarud-duvela i Bedaiul-vekai' jedno ili dva djela. Mehmed-Tahir veli da se Bedaiul-vekai' računa među kritički pisana historijska djela.

Husejn efendija je bio učen čovjek. Poznavao je osim svog materinskog jezika arapski, perzijski i turski. Od njegovih djela nije ništa štampano. U Narodnoj biblioteci u Beču nalazi se jedan dio njegova Bedaiul-vekai'-a (vidi Flügel II 94).

5) Mehmed Halifa sin Husejnov je rodom Bošnjak. Bio je kahvedži-baša kod sultanâ: Murata IV, Ibrahima i Mehmeda IV. Više nam skoro ništa nije poznato iz njegova života. On je napisao jednu historiju koja je poznata pod imenom تاریخ محمد خلیفة. Ova historija zauzima događaje u Osmanlijskom carstvu od 1043 (1633) do 1070 (1659) godine, t. j. šest godina vladavine sultana Murata IV, vladavinu Ibrahima i dvanaest godina vladavine Mehmeda IV. U Narodnoj biblioteci u Beču nalazi se jedan primjerak ove historije (vidi Flügel II 271).

6) Omer efendija Bošnjak je rodom iz Bosanskog Novog. Bio je kadija u Sanskom Mostu (?). O njegovom životu znademo vrlo malo. Nije nam poznato ni to kada je umro. On je napisao historiju ratova Bošnjaka pod Hekim-oglu Alipašom protiv provala Austrijanaca i nazvao je (غزوات حکیم اوغلی علی پاشا). Ova historija zauzima događaje u Bosni od Muharema 1149 (1736) do Džumadel-ula 1152 (1739) godine. Ibrahim Muteferika, Madžar koji je prešao na Islam,

الجوهر الأسنى

في تراجم علماء وشعراء بوسنة

محمد بن محمد بن محمد البوسنوي الخانجي
(من علماء القرن الرابع عشر الهجري)

تحقيق

الدكتور عبد الفتاح محمد راحلو

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	1 20756
Tasnif No:	920 HAN: C

هجر

للطباعة والنشر والتوزيع والاعلان

القاهرة

١٣٦

عمر أفندي المُستأرِي الحَطَّاط

كان مدرساً في مدرسة الصَّحْنِ بِإِسْتَنْبُول ، سنة تسع وستين وألف .
وتُوفِّي سنة خمس وسبعين وألف ، وهو قاضٍ في غَلَطَه .
وكان حسن الحَطِّ إلى الغاية ، حُصُوصاً في التَّعليق ، فلذلك لُقِّبَ بالحَطَّاط .

١٣٧

عمر أفندي البُوسنوي

أصله من بلدة نووي .

ولا تُعرف شيئاً من أحواله، إلا أن له كتاباً اسمه «غزوات حكيم أوغلي على باشا»، ويُعرف
أيضاً بـ «تاريخ بوسنه»، طُبِعَ في إسْتَنْبُول مرَّتين، الأولى سنة أربع وخمسين ومائة
وألف ، والثانية سنة ثلاث وتسعين ومائتين وألف .
وحكيم أوغلي على باشا كان والياً على بلاد بوسنه ثلاث مرَّات ، ما بين سنة تسع وأربعين
ومائة وألف ، وبين سنة إحدى وستين ومائة وألف ، وكان بينه وبين أوستريا حروبٌ ،
وصفها المترجم في كتابه المذكور .

١٣٨

عيسى أفندي البُوسنوي

ذكره كاتب جَلَبِي ، في «الفَذْلِكِه» ، فقال ما معناه : كان مُفتياً ببودين ، ثم كان
قاضياً ببُروسَه وأدِرَنَه ، ثم سنة سبع وأربعين صار قاضياً بِإِسْتَنْبُول ، ثم تقلَّدَ وظيفَةَ صَدْرِ
أناطُولِي ، ثم صدر الرُّوم .
وتُوفِّي سنة خمسين وألف .

١٤٨

كان
أنطولي
وتوفي
وكان
ذكر
توفي
رحم
أه
ثم
و

DIE GESCHICHTSSCHREIBER DER OSMANEN UND IHRE WERKE

VON

FRANZ BABINGER

MIT EINEM ANHANG:

OSMANISCHE ZEITRECHNUNGEN

VON

JOACHIM MAYR (WALCHSEE)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Etiler, Beşiktaş, İstanbul	
Demirib	21902
Tasnif No	929 I BAB.G

LEIPZIG 1927

OTTO HARRASSOWITZ

276

Nu'mān, gen. Ebū Sehl Şalīh-zāde — 'Omer aus Novi

1160/1747 an Nādir Šāh entsandten Großbotschafters Aḥmed Paša aus Kastoria (Kesrijeli) mitmachte (vgl. *GOR*, VIII, 99).

'*OM*, III, 155 erwähnt, daß er laut seiner eigenhändigen Lebensskizze, einige Arbeiten zur Vermessungskunde geschrieben habe.

HANDSCHRIFTEN: Wien, Nat.-Bibl., Nr. 1106 (FLÜGEL, *Katal.*, II, 292f.; vgl. *GOR*, IX, 208, Nr. 98); Stambul, Bücherei des Küçük Efendi (so nach '*OM*, III, 155).

QUELLEN: *GOR*, VIII, 97, 99; FLÜGEL's *Katalog*; '*OM*, III, 155.

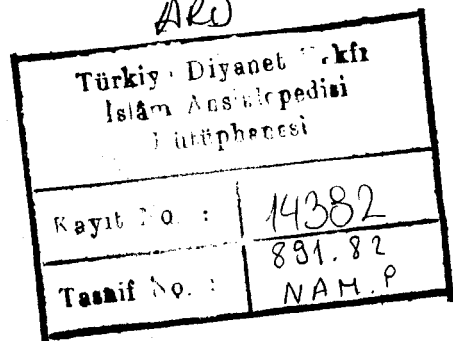
247. 'OMER AUS NOVI

'Omer Efendi, zweifellos Bosnier von Geburt, und zwar angeblich aus Novi stammend, wirkte als Richter in seiner Heimat, während sich heftige Kämpfe zwischen den Kaiserlichen und den Truppen des Hekim-oghlu 'Ali Paša in Bosnien entspannen (1150/1737; vgl. *GOR*, VII, 497ff.). Er verfaßte einen kulturgeschichtlichen höchst anziehenden, in glattem, leichtem Stil geschriebenen lebendigen Bericht über die bosnischen Vorgänge von Anfang Muḥarrem 1149/Mai 1736 bis Ende Ğumādā I 1152/Ende März 1739. Diese Schilderung scheint den Titel *ghazewāt-i Hekīm-oghlu 'Ali paša* geführt zu haben. 'Omer Efendi wurde zur Belohnung für diese Leistung zum Range eines der sog. sechs Richter (*rūlbe-i welā-i sitte*) erhoben. Über seine weiteren Schicksale und sein Lebensende ist nichts bekannt. Ibrāhīm muteferriqa überarbeitete und berichtigte die Darstellung 'Omer's (vgl. Ḥanifzāde bei Ḥ. Ch., Nr. 14533: *ghazewāt-i dijār-i Bosna*) und beförderte sie alsbald zum Druck.¹⁾

¹⁾ Von ungenanntem Verfasser stammt ein *ta'rich-i Bānālūqa*, vorh. in Wien, Nat.-Bibl., Nr. 1103 (vgl. *GOR*, VII, VI, Nr. 8 und IX, 209, Nr. 100 sowie FLÜGEL, *Katal.*, II, 291), das die Belagerung Banjalukas durch den Prinzen von Hildburghausen und den Entsatz der Festung durch die Türken (vgl. *GOR*, VII, 498d.) beschreibt. Nach Ḥanifzāde (Ḥ. Ch., Nr. 14532) hat der Reichsgeschichtsschreiber Meḥmed Şubḥi (vgl. unten S. 298f.) in einem besonderen *ta'rich-i weqā'i-i Bosna* den Feldzug des 'Ali Paša dargestellt. In seinem Geschichtswerke (*ta'rich*), worin er auf Bl. 157ff. des Erstdruckes den bosnischen Feldzug behandelt, spricht er jedoch nicht von dieser Sonder-schrift. Ein gewisser ḥāġġi Nesīm-oghlu Aḥmed b. Ḥasan aus Aq Ḥiṣār in Bosnien (d. i. Prusac, vgl. oben S. 144) schrieb während seiner Gefangenschaft in Deutschland ein Werkchen über den bosnischen Feldzug, das handschriftlich sich zu Paris, Bibl. Nat., *suppl. turc* Nr. 168 befindet. — Das 1289 zu Stambul gedruckte, 8 + 10 Ss. klein-8° füllende Werkchen *tebşiret ül-eşqijā* behandelt die militärische Unternehmung des *serdār-i ekrem* 'Omer Paša in Bosnien und in der Herzegovina zur Durchführung

Dr Fehim Nametak

PREGLED KNJIŽEVNOG STVARANJA BOSANSKO- HERCEGOVAČKIH MUS- LIMANA NA TURSKOM JEZIKU

El-Rajem
Sarajevo, 1989.

Polovinom 1736. stigli su na Dnjestar, a slijedeće godine sukobili se s ruskom vojskom i poraženi odvedeni u ropstvo.

„Za to vrijeme - piše Hadžinesimović - nismo vidjeli zalogaja hljeba, mesa ili čorbe. Tek nešto crnog dvopeka. Ono što su davali na desetoricu ljudi mogao bi poesti jedan. I to smo jeli bez vode. Dnevno su davali samo jedamput po gutljaj vode. Mučili su nas glađu i žeđu tako da su mnogi izginuli.“
(prev. T. Okić)

U sužanjstvu se zadržao do 1744. godine, kada se vratio kući. Izvjesno vrijeme je boravio u rodnom mjestu, a potom je premješten u Ruščuk (danas Ruse u Bugarskoj) gdje je i umro, najvjerovatnije, 1789. godine. Svoje *Memoare* napisao je posljednjih godina života u Ruščuku. Rukopis ovih Memoara je vjerovatno brzo po njegovoj smrti dospio u Pariz, jer osim njegova autografa poznat je samo jedan skraćeni primjerak prepisa njegova djela koji se nalazi u Franjevačkoj knjižnici u Mostaru. Djelo se prema sadržaju može podijeliti u tri dijela:

- Opis rusko-turskog rata
- Opis austrijsko-turskog rata
- Autorovi memoari o osmogodišnjem ropstvu u Rusiji i odsustvovanju iz Prusca.

Opis svih ovih događaja je zanimljiv i detaljan, ali odaje nedovoljnu pismenost i obrazovanost svoga autora. Djelo sadrži niz ortografskih pa i gramatičkih grešaka. U datiranju je često neprecizan pa kad želi da kaže kad se nešto zbilo, koristi se narodnim terminima „u dane vršidbe“, „kad se voda zamrzla“, „početkom proljeća“ itd. Samo na nekoliko mjesta daje tačan datum

događaja, a ponegdje navodi sažno godinu. T. Okić²⁵⁵ pretpostavlja da je to stoga što je autor svoje memoare pisao pod starost kad se nije mogao do u detalje sjetiti svakog događaja koji su se odigrali trideset godina ranije.

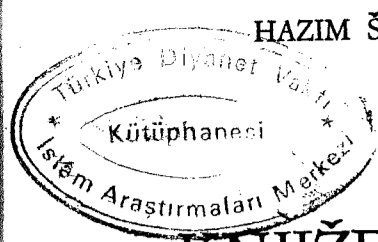
OMER NOVLJANIN

Mada se ne može poreći da su ovi Pruščakovi Memoari vrlo zanimljivi i značajni za nauku jer opisuju zbivanja u Osmanskom Carstvu koja je zabilježio naš čovjek, na izvjestan način je zanimljivija i vjerodostojnija *Povijest Bosne* od Omera Novljanina. Zapravo Omer-efendija iz Bosanskog Novog napisao je djelo pod naslovom „Vojne Hekim-oglu Ali-paše“, koji je četiri puta štampano u Turskoj (u Istanbulu, 1741, 1876. i 1878. i u Ankari 1979. godine). Nijedno od ova četiri izdanja nije potpuno identično s originalom jer izdavač, Ibrahim Muteferika, Mađar koji je inače otvorio prvu štampariju u Turskoj, spominje u predgovoru prvom izdanju da je neke dijelove u knjizi Novljanina mijenjao jer je drugim vrelima utvrdio da nisu tačni. Ipak ova *Povijest* je kao prvorazredan izvor o vojnama Hekim-oglu Ali-paše s Austrijancima pružala materijal historičarima pa su je koristili i prikazivali Hammer, Jonquiere (Žonkjer), Toderini, Zenker (Cenker), M. Filipović, Okić^{255a} i drugi, a prevedena je na njemački, francuski i engleski.

Novljanin objašnjava da je razlog pisanja ove *Kronike* događaja vezanih za prekršaj mira od strane Austrije bio da se upozore oni koji se ne drže date riječi i ne drže do sklopljenih ugovora nego ih izbjegavaju. Oni bivaju uvijek kažnjeni.

255. M. Tajib Okić, Jedan zaboravljeni istoričar XVIII veka (Ahmed Hadžinesimović iz Prusca), *Kalendar Gajret* za 1939. godinu. Sarajevo, 1938, str. 159-191. U ovom vrlo informativnom radu Okića, navedena je bogata literatura o Hadžinesimoviću.

255a. O Novljaninu daje bogatu literaturu M. T. Okić u naprijed citiranom radu.

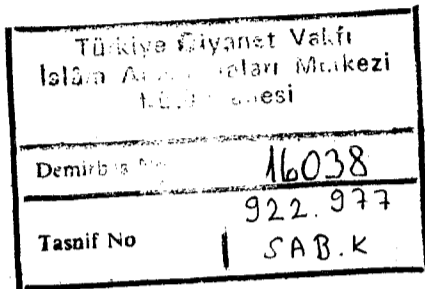

HAZIM ŠABANOVIĆ

Ismail Efendi

KNJIŽEVNOST MUSLIMANA BiH NA ORIJENTALNIM JEZICIMA

(BIOBIBLIOGRAFIJA)

»SVJETLOST«, IZDAVAČKO PREDUZEĆE, SARAJEVO
1973.

219. OMER EF. NOVLJANIN (‘Ömer efendi Novali)

Sve do osamnaestog stoljeća osmanski historičari iz Bosne bave se svjetskom historijom ili historijom osmanskog carstva, pojedinih razdoblja ili događaja. U osamnaestom stoljeću, kada Bosna postaje ratno poprište, javljaju se historičari koji pišu djela o događajima u našoj zemlji. Prvi od njih bio je Omer efendija iz Novog koji je opisao ratne događaje u Bosni i Srbiji u ratu između Austrije i Turske od maja 1736. do marta 1739. godine, naročito bitku pod Banjom Lukom pod komandom Hekimoglu Ali-paše. Biografski podaci o njemu su sasvim oskudni.

Još uvijek jedini izvor za poznavanje života i rada ovoga istoričara predstavlja njegovo djelo poznato samo u redakciji i izdanju Ibrahima Muteferrike (Ibrāhīm Mutafarrika).

Na osnovu toga prikazali su ga Bašagić, Fr. Babinger, M. Handžić i T. Okić.

Ibrahim Muteferrika u zaglavku djela kaže za njega da je porijeklom Bošnjak, da je rođen u Novom, da je pripadao kadijskom staležu i da je (valjda u vrijeme pisanja svoga djela) bio kadija Salne na raspoloženju (munfaşal) pa je, vjerovatno upućen u orđiju Hekimoglu Ali-paše s kojim je učestvovao u vojnama na Bosanskoj krajini koje je prikazao u svom djelu. Na osnovu gornjih podataka Bašagić je zaključio da je Omer efendija bio kadija u Sanskom

Mostu 1737. godine. To je s rezervom prihvatio i Handžić uzimajući, vjerovatno, da je Salna korupirano od Sana. To, međutim, nije tačno nego je Salna ime grada i kadiluka u Grčkoj (v. Hazim Šabanović, *Popis kadiluka u Evropskoj Turskoj*). Drugih podataka o životu i radu ovoga čovjeka nema. Ne zna se ni kada je umro.

Omer efendija je opisao istoriju provala Austrijanaca te godine u Bosnu i pobjede Bošnjaka pod Banjom Lukom, 1737. godine na Krajini i u Posavini. Bašagić (*Bošnjaci* 152) ne navodeći izvor kaže da je kao nagradu za to djelo dobio sitte kadiluk.

Bašagić 152; Handžić . . ., Babinger . . .

Gazavāt-i Hakīmōglū ‘Ali-paša (Ratovanja, vojne, Hekimoglu Ali-paše). Sam Ibrahim Muteferrika priznaje da ovu istoriju nije napisao jedino prema zabilješkama Omera iz Bos. novog, nego i prema podacima još mnogih drugih znanaca iz Bosne (V. fol. 62, I izdanje).

Knjiga je opsežna. Stoga se ovdje neće detaljnije analizirati, ali je bilo potrebno da se na nju osvrnem s jedne strane zbog toga što opisuje iste događaje o kojima će kasnije, pored još drugih, govoriti i naš autor Ahmed Hadžinesimović, a s druge strane da bi bilo nešto jasnije poređenje, koje ću u nekoliko riječi napraviti između ova dva tako reći konkurentna djela.

Inače Novljaninova istorija dosta je poznata i o njoj se prilično govorilo i kod nas i na strani. Ovdje upućujemo čitaocu na nekoliko najvažnijih djela u kojima se govori o istoriji Omera Novljanina: Hanif-zade Ahmed Tahir (Hanif-zāde Aḥmad Ṭāhir), *Āşār-i nev* (dodatak uz Hadži Halifin (Hāġġ Ḥalifa) *Kaşf az-zunūn ‘an asāmī ‘l-kutub wa ‘l-funūn*) London 1852, VI, 537 (br. 14533), J. Hammer-Purgstall J., *Geschichte des osmanischen Reiches*, Budapest 1827—1835, VII, 497, 498; V-te de la Jonquiere, *Historie de l'Empire Ottoman depuis les origines jusqu'a nos jours*, Paris 1914, I, 287—288; Toderini, *de la litterature des Turcs* (traduit de l'italien en francois